

Dr. Kolláth György

DISCOVERY HUNGARY MAGAZIN

JOG ÉS TÖRTÉNELEM rovat 2005. május

Ezt a rovatot Kolláth György alkotmányjogász, a TF és az ELTE c. egyetemi docense gondozza. Róla elsősorban a diákjai tudják, hogy két egyetemen és két főiskolán tanít: alkotmányjogot, közigazgatási jogot, sportjogot, továbbá ún. általános és médiajogot. Az interneten

(www.kollath.com, és www.kollath.hu) olvasható, hogy a Kolláth család (apa és fia: Kolláth Bálint) működteti a KODIFIKÁTOR Betéti Társaságot. A Bt. jogi és közgazdasági elméleti, gyakorlati, szakértői, üzletviteli tevékenységgel, tanácsadással foglalkozik. Ebben a műhelyben készülnek egyes szerkesztett jogszabály-tervezetek is, például a nem dohányzókat védő törvény korszerűsítéséről, továbbá elemzések, bírálati vélemények előkészítés, illetve vita alatt álló törvény-javaslatokról. A cég munkáját kicsiny, de „ütős” ügyvédi praxis egészíti ki, amely zömmel alkotmánybírói beadványok, közigazgatási és kártérítési perek, azaz kiemelkedő ügyek köré összpontosul. Elérhetők még a világhálón a gkollath@axelero.hu E-mail címen is.

A családi honlap hírt ad oktatási információkról, s közöl elhangzott előadás-anyagokat. Referenciaként bemutat egyes szakértői munkákat is. Sajátos, hogy a lehető legelső alkalommal – gyakran még az újságban való megjelenés előtt, így az eredeti változatban - tesz közzé publicisztikai jellegű dolgozatokat. Kolláth György írásai a szakmai erő mellett a jellegzetes, ízes alföldi mondatszerkesztés és humor miatt másokéval összetéveszhetetlenek.

Kísérleti vállalkozás ennek a rovatnak a beindítása. Ezért is kérünk, várunk a T. Olvasótól visszajelzéseket. Ötletet is szívesen fogadnánk arra nézve, mi legyen a következő hónapok témája. A legközelebbit az élet szerkeszti: ugyanis jön a köztársasági elnök-választás, ezért annak jogi, alkotmányossági és történeti érdekességeit fogjuk áttekinteni.

Egy valami sosem lesz ebben a rovatban: pártos politikai propaganda. Számunkra pont elég, ha az olvasó kap muníciót a saját véleménye, és majd döntése számára. Nem tudunk és nem is fogunk szájbarágósan helyette gondolkodni, állást foglalni.

Kérjük: érdeklődésükkel tiszteljék meg erőfeszítéseinket. Előre is köszönjük!

Rovatunk bevezető írása sokat elárul a majd itt sorjázó cikkek jellegéről, hangvételéről. Szélsőségektől és szakmai hókuszpókuszoktól mentes, tiszta és érdekes gondolatokat szeretnénk közreadni. Bármilyen bonyolult és „forró” egy téma – mint például a politika által sokszor hidegre tett alkotmányosság – Schopenhauer mondását követjük: a lángész ruhája az egyszerűség. Zsenialitást senki nem tulajdonít nekünk, józan és érthető mondatokra azonban törekedhetünk, még azon az áron is, hogy a tudománytalanság vádja ér.

Az alkotmány – nálunk és a világon – körülbelül három dologra való. 1.) Az állam legfőbb jogi kódexeként megszabja a hatalomgyakorlás résztvevőit, azok kompetenciáját, s egymáshoz való viszonyát, és e hatalomgyakorlás jogi kereteit, szabályait. 2.) Megállapítja az állam és a polgárok, a civil közösségek kapcsolatának döntő elveit és normáit, tételezi az emberi jogokat és fórumokat, biztosítékokat rendel melléjük. 3.) Üzenet országnak-világnak magunkról: államformánkról, alapértékeinkről, nemzetpolitikánk és nemzetközi kapcsolataink lényegéről, jelképeinkről.

Dr. Kolláth György

Ebben az értelemben csupán a polgárosodás kezdete óta, párszáz éve beszélhetünk alkotmány(jog)ról. A polgári felvilágosodás nagyszerű terméke, az Emberi és polgári jogok nyilatkozata szerint például „Az a társadalom, amely nem biztosítja a jogok védelmét, sem a hatalmak elválasztásáról nem intézkedik, nem rendelkezik alkotmánnyal”.

Államilag szervezett társadalmakban (az ókori görög poliszokban, avagy a Római Birodalomban) korán kialakult olyan szabály- és szokás-köteg, amely a hatalomgyakorlás rendjét foglalta egybe. Időnként erre, mint az alkotmányosság csíráira szokás hivatkozni. Később is, szinte mindenütt megjelölnek egy-egy nagy hatású döntést, eseményt vagy történelmi iratot, mely a korai és fejlett alkotmányosságot lenne hivatott igazolni. E tekintetben hazánk sem kivétel. Valódi alkotmány azonban csak ott és akkor képződik, amikor a jog az állam hatalma elé korlátokat is állít, és ahol a tulajdon szabadságára épülő polgári berendezkedés, civil társadalom a jogi oltalmát kivívja.

Írásunk csak hazai áttekintésre vállalkozik. A fenti megállapítások ugyanakkor ránk is jellemzőek. Itthon is tan volt sokáig az „ezeréves alkotmány” mítosza, mely a vérszerződésig próbálta visszavezetni az államfejlődés alkotmányos gyökereit. Sajátosan erre rímelt - szintén alaptalanul - Rákosi Mátyás 1949. évi alkotmány-előterjesztő beszéde, mely szerint „A magyar népnek eddig nem volt alkotmánya..” Valójában: Magyarországnak a XX. század első feléig nem egy chartába foglalt, hanem ún. történelmi alkotmánya volt, azt követően pedig, számos módosítással írott alkotmányunk van.

Ezeréves államunk a Szent István király által alapított rendi, illetve nemesi „alkotmányt” vezette be. E sor különös terméke volt a II. András által 1222-ben kiadott Aranybulla, mely zömmel a nemesség jogait rögzítette, s erre erősített rá később Werbőczy Hármaskönyve is. A magyar jakobinus mozgalom próbálkozott ugyan köztársasági alkotmányt átvenni, de sikertelenül. Mária Terézia és II. József idején mindebből csupán kisebb-nagyobb reformok képződtek.

Az 1848-as forradalom és szabadságharc egyfajta korlátozott parlamentarizmust eredményezett, tartalmuk szerint merész és alkotmányos súlyú törvények is születtek. Ám a szabadság-küzdelem elbukott, és utána, a kiegyezést követően is így csak egy-egy téren mutatkozott meg modernizáció. Ilyen volt az állam és az egyház szétválasztása, és a közigazgatási bíróság megteremtése. Ám az alapjogok deklarálása csonka lett, a nemzetiségek jogainak biztosítása nem ment előre, és a választójog is szűk korlátok között maradt. Később, már a XX. században a háborús készülődés, majd pedig a vereség kiheverése fékezte a közjogi korszerűsítéseket. A Horthy-rendszer eszménye az ősi jogfolytonosság minden áron való fenntartása volt, mely nyíltan egy konzervatív elvű, dinasztikus törekvésekkel átszőtt alkotmányosságot, vagy legalábbis annak látszatát hirdette, folytatta. Ebben a rendszerben értelmezhető a kormányzó által dirigált királyság, mint államforma is.

1944 decemberétől, az Ideiglenes Nemzetgyűlés döntéseitől 1946-ig bezárólag felcsillant egy kis remény az ország közjogi berendezkedésének modernizációjára. Megalkották az 1946. évi I. törvényt a köztársaság kikiáltásáról. Ez a törvény - egyfajta ideiglenes alkotmányként - számos olyan elemet tartalmazott, amelyet a jelenlegi alkotmány újra felvett (pl. hatalommegosztás, köztársasági elnöki intézmény, az emberi jogok jelentősége). 1947-től azonban Magyarországon is megindult a proletárdiktatúráért való harc, amely egy sztálinista (népköztársasági) alkotmány 1949. augusztus 18-i, egyhangú elfogadásával megakasztotta a demokratikus fejlődés útját. Rengeteg módosítással, de szám szerint ma is az 1949. évi XX. törvény a magyar alkotmány.

A népköztársaság bő negyven éve alatt az eredeti alkotmány több ízben módosult, sokat „puhult”, de pártállami filozófiája 1989-ig érintetlen maradt. 1989. október 23-ától azonban demokratikus, jogállami alkotmányreformra került sor, mely szabad választásokon alapuló, többpártrendszerű parlamentáris demokráciát, jelző nélküli köztársaságot, szociális piacgazdaságot, alapvető jogokat tisztelő, törvényhez kötött közhatalom gyakorlást intézményesít. Rovatunk ezeket nemsokára elemzően bemutatja.

Dr. Kolláth György

Ez az írás szemléltető egybevetéssel zárul. 25 évvel ezelőtt, Magyarországon nem létezett „alkotmányjog” nevű tantárgy. „Leánykori nevén” államjognak hívták. Ma, lassan annyi alkotmányjogász lesz hazánkban, mint politológus. Mennyiségi tekintetben divatba jöttünk, talán előre is léptünk. Büszkék mégis majd csak akkor lehetünk, ha itthon is megvalósul az, amit 7000 kilométernyire, Közép-Amerikában egy hotelszobában láttam. Az éjjeli szekrényen két könyv hevert. A szent biblia, és az ország alkotmánya. Lévén az alkotmány a jog bibliája, ezen ott, akkor cseppet sem csodálkoztam. Hát itthon?